

УДК 821.112.2

ББК 84(4Нім)

Р37

Жодну з частин цього видання

не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданнями:

Remarque E. M. Der Himmel Kennt Keine Günstlinge : Roman /
Erich Maria Remarque. — Köln : Kiepenheuer & Witsch, 1998. — 336 p.
Remarque E. M. Der Funke Leben : Roman / Erich Maria Remarque. —
Köln : Kiepenheuer & Witsch, 1998. — 414 p.

Публікується за сприяння

Mohrbooks AG Literary Agency та Synopsis Literary Agency

Переклад з німецької Юрія Винничука («Життя у позику»),
Юлії Микитюк («Мансарда мрій») і Христини Николин («Іскра життя»)

«Мансарда мрій» — вперше опубліковано німецькою мовою під назвою

«Die Traumbude» by Erich Maria Remarque;

© 1920 by the Estate of the late Paulette Remarque

Дизайнер обкладинки Едуард Новіков

Художник Олександр Семякін

Der Himmel kennt keine Guenstlinge © 1961 by New York University, successor-in-interest to the literary rights of The Estate of the Late Paulette Goddard Remarque

Die Traumbude © 2015, Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co. KG, Cologne/ Germany

Der Funke Leben © 1952, 1954, 1956 by New York University, successor-in-interest to the literary rights of The Estate of the Late Paulette Goddard Remarque

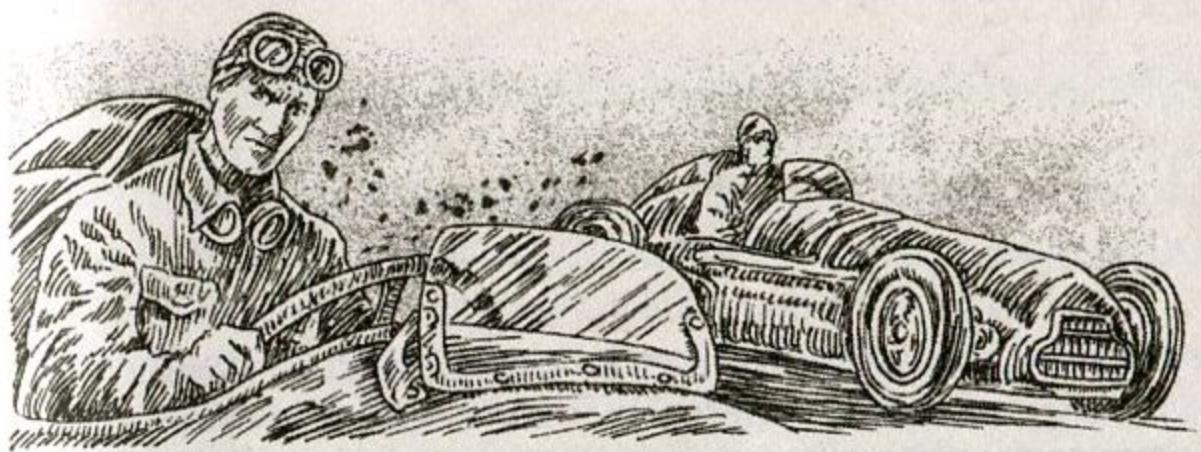
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

ISBN 978-617-12-0850-6 (укр.)

ISBN 978-3-462-02727-3 (нім.)

ISBN 978-3-462-02724-2 (нім.)

ЖИТТЯ У ПОЗИКУ

1

Клерфе зупинив авто на заправці, перед якою було розчищено сніг, і посигналив. Ворони, що кружляли навколо телефонних стовпів, зняли гучний вереск, а в маленькій майстерні на за-пліччі хтось клепав молотком бляху. Врешті гуркіт стих, з будівлі вигулькнув хлопчина в червоному светрі й окулярах у ста-левій оправі.

— До повного, — сказав Клерфе й вийшов.

— Бензин «Супер»?

— Так. Чи можна ще десь тут перекусити?

Хлопець показав великим пальцем через дорогу.

— Навпроти. Нині на обід їхня фірмова страва — свиняче коліно з квашеною капустою. Зняти ланцюги?

— Навіщо?

— Там вище шосе закрижаніло ще сильніше, ніж тут.

— До самого перевалу?

— Перевалом не проїдете. Від учора його геть засипало. Таким низьким спортивним автомобілем ви не маєте найменших шансів.

— Hi? — сказав Клерфе. — Ти починаєш мене інтригувати.

— Ви мене також, — відбив хлопець.

Ресторація в готелі просякла запахом старого пива й довгої зими. Клерфе замовив вуджений яловичий окіст, хліб, сир і карафку білого швейцарського вина. Попросив офіціантку занести їжу на терасу. Назовні було не дуже зимно. Розлоге небо мало барву тирличу.

— Може, облити ваше авто зі шланга? — запитав через дорогу хлопець. — Щоб я скис, коли їому того не бракує.

— Не треба. Протри тільки вітрове скло.

Авто довго не було мите, і це впадало у вічі. Буря замінила червоний прибережний пил Сен-Рафаеля на капоті та крилах на батиковий узор, сюди додалися вапняні бризки з калюж на шосе

центральної Франції, а також болото, яким затраскали авто задні колеса незліченних вантажівок, коли він їх обганяв. «Навіщо, власне, я приїхав сюди? — роздумував Клерфе. — На лижви й так уже запізно. Співчуття? Співчуття — кепський товариш подорожі, та ще гірший у ролі мети. Чому я не йду до Мюнхена? Або до Мілана? Але що б я робив у Мюнхені? А в Мілані? Або деїнде? Я втомлений. Утомлений сидінням на одному місці та втомлений прощаннями. А може, я тільки втомлений необхідністю ухвалювати рішення? Але на що я мав би наважитися?» Він допив вино й повернувся до ресторациї.

Дівчина за прилавком мила келихи. Опудало козулі дивилося непорушно скляними очима понад її головою на рекламу якоїсь цюріхської броварні на протилежній стіні. Клерфе витягнув з кишені плескату пляшку в шкіряному футлярі.

— Чи можете мені наповнити її коньяком?

— Курвуазьє, ремі-мартін, мартен?

— Мартен.

Дівчина почала чаркою відміряти коньяк. Клерфе попросив ще дати дві пачки цигарок і розрахувався.

— Це кілометри? — запитав хлопець на заправці, показуючи на спідометр.

— Ні, милі.

Хлопець свиснув.

— Що ви робите в Альпах? Чому, маючи таке авто, ви не на автобані?

Клерфе зиркнув на нього. Бліскучі скельця окулярів, кірпатий ніс, прищі, відкопилені вуха — істота, яка щойно змінила меланхолію дитинства на всі помилки напівдорослого стану.

— Не завжди треба робити те, що правильно, синку. Навіть коли це усвідомлюєш. У цьому може інколи полягати чарівність життя. Розумієш?

— Нє, — відказав хлопець, шморгнувши носом. — Але телефони аварійної допомоги знайдете уздовж усіх перевалів. Якщо застрягнете, достатньо зателефонувати. Ми вас витягнемо. Тут є наш номер.

— Ви не маєте вже сенбернарів із пляшечками горілки на шиї?

— Нє. Коняк надто дорогий, а собаки зробилися надто бешкетними. Самі випивали алкоголь. Для цієї мети маємо тепер волів. Здорових волів для витягання авт.

Хлопець, зблискуючи окулярами, витримав погляд Клерфе, який укінці сказав:

— Тебе тільки мені сьогодні бракувало. Альпійський мудрагель на висоті тисяча двісті метрів! Може, на додаток звешся Песталоцці або Лаватер?

— Нє. Герінг.

— Що?

— Герінг. — Хлопець показав зуби, в яких бракувало одного сікача. — Але ім'я маю Губерт.

— Ти, може, родич цього...

— Нє, — перебив його Губерт. — Ми походимо з Герінгів базельських. Якби я належав до тих, то не мусив би тут помпувати бензин. Ми б отримували грубу пенсію.

Клерфе помовчав.

— Дивний день, — сказав урешті. — Хто б таке сподівався? Усього найкращого тобі, синку, в наступному житті. Ти був для мене сюрпризом.

— Ви для мене нє. Ви ж автогонщик, правда?

— Чому ти так вирішив?

Губерт Герінг показав на майже геть затрасканий болотом номер на радіаторі.

— То ти ще й детектив! — Клерфе сів за кермо. — Може, тебе краще завчасу ув'язнити, щоб позбавити людство від нового нещаствя. Коли станеш прем'єром, буде вже пізно.

Він увімкнув двигун.

— Ви забули заплатити, — нагадав Губерт. — Сорок два франчики.

Клерфе подав йому гроші.

— Кажеш, Губерте, франчики! Це мене тішить. У країні, де гроші називають пестливо, ніколи не буде диктатури.

За годину авто застрягло. Кілька снігових лавин на схилі обірвалося і засипало шосе. Клерфе міг розвернутися і спуститися назад у долину, але не мав бажання ще раз так швидко зустрітися з риб'ячими очима Губерта Герінга. Крім того не любив

розвертатися. Тому терпляче сидів далі в своєму авто, курив цигарки, пив коньяк, прислухався до каркання ворон і чекав на Бога.

Бог з'явився за якийсь час в образі невеликого снігового плюга. Клерфе поділився з водієм решткою коньяку. Потім той рушив уперед і почав здіймати своєю машиною тумани снігу й відкидати його вбік. Виглядало це так, мовби під час пилиння великого поваленого дерева виникало променисте віяло тирси, яка на сонці ряхтіли всіма барвами веселки.

Двісті метрів далі шосе знову було чисте. Сніговий плуг з'їхав убік, і авто Клерфе прослизнуло повз нього. Водій плуга помахав йому на прощання. Він, як і Губерт, носив червоний светр і окуляри. Тому Клерфе, розмовляючи з ним, тримався безпечних тем — сніг і алкоголь, двох Герінгів упродовж одного дня було б, однак, забагато.

Губерт плів дурниці, перевал не був засипаний. Авто піднімалося тепер швидко вгору, і враз Клерфе побачив далеко перед собою долину, сизу й лагідну в ранніх сутінках, а в ній село з розсипаними кубиками будинків із білим дахами, кривою церквою, ковзанками, кількома готелями й першим світелками у вікнах. Потім повільно з'їхав униз серпантином. Десь у долині, в одному з санаторіїв, повинен мешкати Гольманн, його змінник, який минулого року захворів. Лікар установив туберкульоз, але Гольманн сміявся з цього діагнозу — щось таке в епоху антибіотиків і пеніциліну вже не могло бути, а якщо й було, то людина діставала жменю пігулок, кілька заштриків і знову була здорова. Але ті чудесні засоби виявлялися не такими вже прекрасними та безвідмовними, як їх вихваляють, особливо серед людей, які виростали в роки війни й були виснажені. Під час «Перегонів Тисяча Миль» в Італії Гольманн неподалік Рима дістав кровотечу, і Клерфе мусив його дургою висадити. Лікар наполягав на тому, щоб вислати його на кілька місяців у гори. Гольманн казився, але врешті скорився, з тією лише різницею, що кілька місяців перетворилися на рік.

Враз двигун почав кашляти. Свічки, знову свічки! Останній відрізок схилу проїхав із вимкненим двигуном, поки авто не зупинилося на рівній дорозі, і лише тоді відкрив капот.

Проблема була, як завжди, в залитих мастилом свічках другого й четвертого циліндра. Викрутів його, прочистив, після чого

засунув на давнє місце та ввімкнув стартер. Тепер двигун функціонував, і Клерфе натиснув кілька разів рукою на педаль газу, щоб усунути зайве мастило. Мотор знову заревів. Коли випростався і побачив, що галас сполохав коней, запряжених у сани, що під'їджали з другого боку. Коні стали дуба і, шарпаючи саньми, кинулися у бік авто. Клерфе вибіг ім навпереди, вхопив лівого коня за віжки й добру хвилину дозволив себе волочити.

Нарешті коні зупинилися. Вони тремтіли всім тілом, а над головами клубочилася хмара пари. Їхній переляканий, божевільний погляд справляв враження, ніби очі належали якимсь до історичним істотам. Клерфе обережно опустив віжки. Коні стояли, пирхаючи та побрязкуючи дзвониками. Вочевидь, то не були звичайні шкапи, вживані до запрягу.

З саней піднявся високий чоловік у чорній хутряній шапці й почав заспокоювати тварин. Біля нього сиділа молода жінка, котра міцно вхопилася за поручні. У неї було засмагле обличчя і дуже світлі очі.

— Мені дуже прикро, що я вас налякав, — сказав Клерфе. — Я не подумав про те, що коні тут не звиклі до авто.

Чоловік ще трохи займався кіньми, після чого пустив поводи й сів у сани.

— Не звиклі до авто, які так галасують, — сказав холодно. — У кожному разі сани я міг би сам затримати. Проте я дякую, що ви намагалися нас урятувати.

Клерфе оглянув свої штани, потім підняв очі й побачив заразуміле обличчя, в якому тлів ще слід насмішки, мовби той чоловік глузував з того, що він без потреби вчинив геройчний жест. Уже давно ніхто в нього не викликав такої відрази з першого погляду.

— Я не збиралася рятувати вас, — відказав він сухо, — а своє авто від положзя ваших саней.

— Маю надію, що ви при цьому не дуже вимостилися.

Чоловік зайнявся знову кіньми. Клерфе придивився до жінки. «Вона і є причиною, — подумав Клерфе. — Він сам хоче залишився героєм».

— Ні, я не вимостилися, — відказав повільно. — Для цього треба чогось більшого.

Санаторій «Белла Віста» розташувався на узвозі вище села. Клерфе припаркував авто біля входу, де стояло вже кілька саней.

— Клерфе! — гукнув хтось.

Озирнувшись, він побачив, на своє здивування, Гольманна, який наблизався до нього. Думав, що застане його в ліжку.

— Клерфе! — гукав Гольманн. — Це справді ти?

— Авжеж. А ти? На ногах? Я думав, лежиш у ліжку.

Гольманн розсміявся.

— Лежання тут старосвітське. — Він поплескав Клерфе по спині та вступив погляд в авто. — Мені здалося, що я чую знизу гарчання «Джузеппе», я думав уже, що то галюцинація. А потім побачив, як ви піднімаєтесь вгору. Що за несподіванка! Звідки ти їдеш?

— З Монте-Карло.

— Ти диви! — Гольманн не міг заспокоїтися. — І на додачу з «Джузеппе», цим старим левом! Я думав уже, що ви забули за мене!

Попестив кузов авта, в якому не раз їздив на перегонах. У ньому дістав також свою першу важку кровотечу.

— То це таки «Джузеппе», правда ж? Не його менший брат?

— Так, «Джузеппе». Але вже не бере участі в перегонах. Я викупив його з фабрики. Тепер на пенсії.

— Як і я.

Клерфе підвів очі.

— Ти не на пенсії, лише у відпустці.

— Цілий рік! То вже не відпустка. Але ходімо всередину. Мусимо відсвяткувати цю зустріч! Що ти п'єш? Далі горілку?

Клерфе кивнув.

— А ви маєте тут горілку?

— Для гостей є все. Це сучасний санаторій.

— Принаймні справляє таке враження. Виглядає на готель.

— У цьому між іншим полягає лікування. Сучасна терапія.

Ми вже не пацієнти, а курортники. Такі слова як «хвороба» і «смерть» — табу. Їх просто ігнорують. Прикладна психологія. Дуже практична для духу, але люди всупереч цьому помирають. Що ти робив у Монте-Карло? Був на перегонах?

— Звичайно. Ти вже не читаєш спортивних вістей?

Гольманн знітився.

— Спочатку читав. Потім припинив. Маразм, правда?

— Навпаки, дуже розсудливо. Ти почнеш читати, коли знову їздитимеш.

— Так, — сказав Гольманн. — Коли знову їздитиму. І коли виграю великий приз. З ким ти їхав у пробігу?

— З Торріані.

Рушили до входу. Схили гір червоніли від сонця. Лещетарі шмигали в цьому блиску, мов чорні коми.

— Гарно тут, — зауважив Клерфе.

— Авжеж, гарна в'язниця.

Клерфе не відповів. Він знов інші в'язниці.

— Ти тепер завжди їздиш із Торріані? — запитав Гольманн.

— Ні. Раз з одним, раз із другим. Чекаю на тебе.

Клерфе сказав неправду. Уже півроку він їздив із Торріані на всіх перегонах спортивних авт. Але що Гольманн не читав спортивних вістей, то ця брехня була невинна. Зате подіяла на Гольманна, як вино. На його чолі з'явилися краплі поту.

— Ти домігся чогось у пробігу? — поцікавився він.

— Ні. Ми спізнилися.

— Звідки ви їхали?

— З Відня. То була безглузда ідея. Усі совєтські патрулі затримували нас дорогою. Усі думали, що ми хочемо захопити Сталіна або підкласти десь динаміт. Зрештою, я не хотів виграти, тільки випробувати нове авто. Але ж у них там дороги, в тій російській зоні! Як з льодовикової епохи.

Гольманн розсміявся.

— То була помста «Джузеппе»! А де ти їздив раніше?

Клерфе підняв руку.

— Напиймося чогось. І зроби мені певну послугу: упродовж перших днів розмовляймо про все, тільки не про перегони й авта!

— Але ж, Клерфе! То про що ж ми розмовлятимо?

— Це лише кілька днів.

— До біса! Щось сталося?

— Ні, ні. Просто я втомлений. Я хотів би відпочити й кілька днів не чути про цю холерно ідіотичну забаву, коли люди ганяють колами на супервидких машинах. Розумієш, що я маю на увазі?